

# Майже ніколи не навпаки (скорочено)

Марія Матіос

*Марія Матіос*

*Майже ніколи не навпаки*

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*

## НОВЕЛА ПЕРША. ЧОТИРИ - ЯК РІДНІ - БРАТИ

У селі Тисова Рівня живе родина Чев'юків. Якоїсь ночі Кирило - батько сімейства, розмовляє зі своєю дружиною Василюю про те, що їхня невістка Одокія (подомашньому Доця) потребує допомоги. Вона вагітна вчетверте і просто тліє на очах. Кирило переживав, що коли невістка помре, Павлові треба буде женитися, а він уже з трьома дітьми. Кому чужі діти в голові?

Василина після цієї розмови не могла заснути. Свекруха не дуже святкувала першу невістку через тверду, мов камінь, любов до Доці свого найстаршого й найдобрішого сина Павла. Самій Василюні хотілося любові від чоловіка, але раптова хвороба підтяла Кирилові чоловічу силу, так, ніби її й не мав ніколи. Кириловий тато став батьком у 75 років, а тут... Ото й злоститься потайки Василина на невістку мало не з першої днини, бо невістка має з Павлом те, що свекруха давно забула. Та кому про це скажеш?!

Отож Василина пішла по ворожках і знахарях, як наказав їй Кирило. Проте ні знахарство, ні служби Божі не помагали невістці. Доця гасла на очах, лише живіт ріс. Свекруха боялася, щоб не вродилася каліка.

Якось Кирило наказав Василюні скликати усіх дітей. Василина беззвучно заплакала, бо Дмитрика покликати не могла: він помер. Три Чев'юкові сини - Павло, Андрій та Оксентій - однакові, як три краплі води, зібралися в батька. Усі помолилися за душу Дмитрика, і тоді батько почав ділити синам землю.

...Про Дмитрика після його страшної смерті в хаті Чев'юків не говорили. Хлопець помер, не маючи й двадцяти років. Кирило віддав би маєток, аби лише дізнатися ім'я нелюда, який упокоїв його невинну дитину.

"У світі завжди одні люди вбивають інших людей, а якісь інші люди в цей самий час - люблять іще інших. А ще інші - ненавидять тих, хто любить. І не можуть собі дати ради ні перші, ні другі. Ні з любов'ю. Ні з ненавистю. І майже ніколи не є навпаки".

...Коли Іван Варварчук пішов воювати за Франца-Йосифа, його молода дружина Петруня залишилася сама з великим господарством. Не справляючись, попросила допомоги у сусідів Чев'юків. Вони Петруню пожаліли, бо і їх найстарший син Павло теж стояв за Цісаря на фронті. Договір між Кирилом і Петрунею склали простий: наймолодший син Дмитрик доглядає Варварчукову худобу, а за те Чев'юки візьмуть

собі сінокіс, два тури отави і дві копи кукурудзів.

Тихий і робітний Дмитрик, з якого ніколи не чути було зайвого слова, зранку до вечора працював у Петруні. Одного осіннього полудня молода газдинька полізла на горище стайні по сінце для теляток. А Дмитрик, що поїв із цебра корову, подивився догори, при тому не встигнувши заплющити невинні, але видючі очі не займаного ще парубка... Двоє людей, іще вчора чужі, а сьогодні – збожеволілі від наглого пожару в крові, легко й бездумно позбулися своїх голів. Якось коханців побачив Андрій Чев'юк – брат Дмитрика.

Коли Іван Варварчук навесні вернувся з війни, Андрій ніби випадково перестрів його і все розповів. Вдома Іван Петруню не бив і чекав, поки не переконався, що черево її порожнє. З Кирилом Чев'юком Іван випив добрий могорич за поміч і подарував австрійський бінокль.

А на літнього Йвана Купала Варварчук запросив двох Чев'юків – Андрія й Дмитрика – та ще свого товариша з війни Григорія Кейвана на храмове свято. Свята в хаті не було. Петруня з опущеними долу очима крутилася між піччю й столом кволо, ходила, ніби приморена. Дмитрик мовчки дивився як не на Андрія, то на Петруню. Потім Андрій вийшов з хати і став на хвіртці за сторожа. Іван замкнув хату з середини. Далі мовчки прив'язав зів'ялу Петруню догори руками до жердки, забив квачем рот. Дмитрикові скрутили руки й ноги, уклали на дошки і зверху теж поклали дві найширші, але найтонші дошки. Іван і Григорій роззулися і почали місити ногами бідного Дмитрика, поки не почули, що кістки вже не хрускають, а хлопець навіть і не харчить. А вночі відвезли кіньми в кінець села, коло млина.

Дмитрика знайшов... Андрій і доніс на руках, безпам'ятного, під батькову хату. Але відбиті печінки й груди найменший Чев'юк відхаркував не в тата-мами, а на печі в старшого брата Павла. А Доцька дві осені й зими лікувала Дмитрика. Він ніколи не говорив про свою пригоду ні татові, ні мамі, ні Павлові, який хотів дотримати брата до смерті. Дмитрик лиш кивав головою та ворухив жовтими пальцями. Він цілими днями не спускав очей із дверей, ніби чекав звідки свого спасіння. Бувало, хотів говорити. Вечорами з Павлом. Удень – із Доцькою. А іншим разом тижнями мовчав. А коли приходив Андрій, Дмитрик щоразу, як би йому не було тяжко, всім тілом, а коли лише головою відвертався до стіни. Доцька помітила, що брати між собою за два роки не промовили й слова.

Та одного разу, коли Андрій прийшов, Дмитрик не зміг відвернути голову. І Доцька зрозуміла, що хлопець помирає. Як тільки Андрій пішов, вона закрила полотном вікна, вигнала дітей надвір, замкнулася зсередини, напарила отави й жмутиком молодої вовни почала обмивати зболіле Дмитрикове тіло. Хлопець плакав. Жінці уже вчувався запах смерті. Вона не соромилася Дмитрикового голого тіла, обмила його теплою рум'янковою водою, не перестаючи гладити зморщену шкіру. Дмитрик признався їй, що вмирає через Петруню, бо любився з нею, поки Іван був на війні. А Досі радив стерегтися Андрія, бо той перестрівав колись Петруню: і за дівки, і коли Іван на війну пішов. А Петруня дала Андрієві межі очі. Дмитрикові жаль було, що Грицько Кейван –

його хресний батько, бив його тоді. Дмитрик просив Доську нікому не говорити про це, хай люди думають, що він впав з млина.

...Кирило розказував свій заповіт. Його з Василюю мали дотримувати до смерті Павло з Одокією. Хату, п'ять фальчів поля на Лугах і три фальчі пасовиська в Ямі Кирило заповів Павлові. Три фальчі лісу на Посічі і полонину в Кісному, що мали відійти Дмитрикові після женіння, Кирило віддав Андрієві. "Дмитрик з того світа буде просити Бога за тебе, Андрію..." – повторив два рази Кирило. А Оксентію Кирило давав поки ще дві пари волів, трое коней і літню стайню на Випчині. Батько просив Оксентія приборкати жінку Єлену, що волочилася з іншими чоловіками, і просив подарувати йому онуків. Кирило дав кожному сину документ, посвідчений нотарем у Вижниці. По поведінці Андрія і Оксентія було видно, що їм мало того, що дав батько.

...Відколи не стало Дмитрика, Доці роками, з ночі в ніч, снівся вогонь. Вона відбивалася від пожару, але не плакала і не кричала. Якось прокинулася через цей сон. Під боком рівно дихав нароблений за день Павло. А крізь відхилені двері із сусідньої кімнати посопували діти. Доцьки пішла випити води і у вікні побачила Дмитрика. Його моторошна тінь чомусь тягла руки в бік батькової хати. Старі Чев'юки жили через дорогу від Павла. І Доця побачила, як з свекрової хати скотився вогонь під Дмитрикові ноги. Дмитрик стає білий, вогнистий. Він звів руки до неба. Доця почала молитися. Дмитрик не зникав, він кликав на допомогу. Хата горіла, але з неї вибігли радісні Андрій з Оксентієм... На ранок Доці приснилася риба. Вона знала, що риба жінці в сні – до дитинки. Але четверта за рахунком її тяж була христовою мукою: крім води і яблук, Доцька не могла їсти нічого. Її млоїло, навіть коли дивилася на людей.

...Василина пішла до ворожки, коли надворі було ще темно, щоб ніхто не перейшов дорогу. Не боялася зустріти лиш Мариньку-богодуху, бо то свята душа. Два рази вмирала на рівному місці – а Бог не захотів її душу взяти до себе. Ходила Маринька по світу зі складеними до молитви долонями, нікому жити не заважала. Так і до сивого волосу доходилася. Богодухою звалася, бо Богові душа її поки що не угодна. Але на перехід Маринька була добра.

Василину перестріла Крива Качка. А це було погано, треба було вертатися назад. В селі знали: від народження кривонога Василина, якій, не криючись, призвішкувалися Кривою Качкою, володіє чимось більшим, ніж простим ворожбитством. Ото й намагалися на язик, а тим паче на очі їй не втрапляти. Качка сказала Василені: "Коло вашої хати вже крутиться вогонь?! Не будьте такі безпечні. То байка, що ви великі багаті! Але ні один багач Бога за бороду ще не тримав". Роздратована Чев'ючка повернулася додому. А Доцька того дня почула в череві перший поштовх дитинки. І їй нарешті відпустило. Без ворожки.

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*

...У четвер зранку Кирило наказав Василені "ладувати бебеха", бо рушав з синами на полювання. Родина Чев'юків завжди мала м'ясо. І коли жінки в селі відмовляли своїх

чоловіків від полювання, Чев'ючка не перечила. Вона любила ходити по шкурах диких кабанів, любила дивитися на здобич на возі. Батько Кирила, Ананій Чев'юк, теж був граним мисливцем. Сам Франц-Фердинанд допитувався у Василюнина свекра, як він ходить на ведмедя і лишається живим. Мисливська хіть від діда й батька передалася й Андрієві. Павло ж з Оксентієм до полювання були байдужі. Але на перший клич батька всі четверо чоловіків їхали в довколишні гори-доли, щоб вернутися домів утомленими й ситими.

А Василюні що? Василюні добре. Ще коли б у неї такі невістки були, як сини її солодкі! А то ж не невістки - а холера знає, що за насіння! Доцьку ненавиділа, бо Павло її любив, і дітей плодили забагато. А відтоді, як Доцька обходила Дмитрика, наче рідного, дужче не злюбила старшу невістку. Оксентієва Єлена ще більше жару свекрусі за душу засипала. Невістка кидала часто чоловіка і валандалася з чоловіками, доки не виловить її Оксентій десь у корчмі чи в такої самої, як вона. Щоправда, видно, всідається в жилах на дно і Єлена кров, бо ондечки за два роки вчинила Оксентієві трое дітей нарешті. А про Андрійчикову молодицю ненавиділа Василюна тому, що Настуня була бідна. Але Василюна таки вмовила Кирила відписати Андрійчикові те майно, що мало належати Дмитрикові. Андрій був материн улюбленець. І тепер Василюні було шкода, що Настуня тепер обходить та облюбовує Андрійчика замість мами.

Кирило збирався на оленів разом з Андрієм і Німим. Німим був Олекса Говдя, який вернувся з цісарської війни німим. Контузія відібрала йому мову, але дала якийсь нелюдський нюх. Німий міг на відстані зачути запах пожежі ще до того, як закучерявляться перші пасма диму. Звіра ж умів унюхати не слабше, ніж самець самицю. Кирило Німого любив і жалів, ото й брав завжди на полювання: усе ж якийсь заробок і поміч самотньому. Але коли на Німого нападали корчі, Кирило його боявся. Одні казали, що то чорна хвороба, інші - що з нього виходять воєнні страхи, а треті шептали, що мучить Німого нечиста сила. Проте Кирило знав точно: Німого не треба сердити чи лякати.

У день полювання Василюна прокинулася раніше від Кирила. Чомусь довго не хотіла його будити. Потім торкнулася губами чоловікового чола. Та навіщось вийшла аж за хвіртку, проводжаючи його в холодний осінній ранок. Хотілося гукнути Кирила назад.

А в суботу вдосвіта Андрій влетів у хату і сказав Василюні, що тато пропав у лісі. Німий і досі шукає, а Андрій прийшов по людей.

Три брати, перемерзлі й змучені, місили лісові стежки й нетрі, шукаючи батька. Першого ж дня відпустили в село Німого, якого біла гарячка й кілька разів за день ловили корчі. Андрій говорив йому: "Йди в село! Ми будемо шукати самі. Ти не винен, що тато заблудився, або десь наразився на приманку".

Андрій відвів Оксентія вбік і сказав, що тата вони не скоро знайдуть, бо Німий нехотючи застрілив його, коли чистив рушницю. Андрій і Німий обидва спочатку втекли. А зранку Андрій вернувся. Видко, тато був спершу ранений, і рятувався. Бо він

знайшов його коло ватри серед колиби. Обгорілого. У Бочкові. "А що ми в Бозні шукаємо, як треба йти в Бочків?!" - спитав Оксентій. "А ти, дурню, думай... Головою, а не п'ятами думай" - сказав Андрій.

...Маринька-богодуха зайшла до Чев'юків в четвер перед Великоднем, коли Васирина місила тісто на паски. У селі казали, що Маринька-богодуха пропала минулої, Вербної неділі. На відміну від Кирила Чев'юка Мариньки не шукали. Васирина зраділа приходу Мариньки, яка ще ні разу не приходила до Чев'юків з недобрими вістями. Але Маринька сказала, що знайшла Кирила у Бочкові, у колибі на Іванцевому полі. Там його кості. Маринька сама пізнала його по шкіряному паску. Їй про Кирила наснився сон, що вона знайде його аж перед Великоднем. Маринька розповідала Васлині, що вони з Кирилом любилися, коли були парубком і дівкою. У тій самій колибі на Іванцевому полі. А як він оженився на Васириних ґрунтах та лісах, Маринька хотіла смерть собі заподіяти... А потому ще раз хотіла вмерти, коли їхнього Дмитрика... але най буде, як є... Бог усевидючий. Він усе знає... Маринька ще сказала Василіні, що Кирило вмер не своєю смертю, бо в черепі в нього дірка.

Перед цим Кирила шукали пів року. Павло, запустивши роботи й хату, бродив лісами Бозни. Але до Бочкова йти ніхто не здогадувався. Кістки батька поховали, і Павло дотримував маму, що втратила розум. А Доця тепер і свекруху мусила доглядати.

Якось Павло пішов орати свою землю на Лугах. Раптом з волами з'явився Оксентій, теж орати. Павло думав, що брат хоче допомогти. Та виявилось, що поле вже не Павлове, бо Оксентій мав документ...

Брати пішли до в'їта, бо мали два однакових документи на п'ять фальчів поля на Лугах і дві фальчі пасовиська в Ямі. В'їт сказав, що Кирило складав документ таки на Павла. Але Оксентій сказав, що тато переписав заповіт. "Коли?!" - одночасно нервово запитали в'їт і Павло. "Коли він міг переписати, як він віддав кожному з нас папір у себе вдома й більше до Вижниці не ходив?!" - питав Павло. Павловий документ був завірений 23 вересня. А Оксентій - 3 грудня. В'їт і писар не могли зрозуміти, як мертвий може переписати заповіт. Але підпис був Кирила: великий хрестик із загнутими донизу всіма чотирма краями і акуратними трьома цяточками на їхніх кінчиках. Такими хрестиками в Тисовій Рівні писали писанки. Так у Тисовій Рівні розписувався лише Кирило Чев'юк. В'їт порадив Павлу йти до нотаря у Вижницю.

Нотар Урулеску підтвердив, що документ посвідчений ним 23 вересня у присутності Кирила Чев'юка і двох свідків. Змін до документа батько не вносив. Але цілком імовірно, що він їх вніс третього грудня у їхнього директора контори, доктора Гольштейна, а Урулеску тоді був у Бухаресті. Нотар Урулеску відправив Павла до Гольштейна. Павло почав пояснювати свою проблему. Нотар витяг якийсь папір і сказав, що Кирило змінив заповіт на користь Оксентія. Павло уже втомився пояснювати, що батько пропав у два дні по Михайлові, а Михайла завжди припадає на листопад. А документ Оксентія посвідчений перед Введенням, в грудні! Батько що, мертвий приходив?!

Доктор Гольштейн поправив папери і сказав, щоб Чев'юк молодший не ображав

його, бо отримає штраф. Тоді нотар спитав Павла, хто може посвідчити, коли наступила смерть батька. Хто знає, де він перебував від двадцять третього листопада до Великодня? Кирило цілком міг прийти сюди третього грудня, щоб переписати заповіт, а потім справді зникнути. Гольштейн навіть сказав, що батько мав тоді свідка – Марію Петрусяк, жительку Тисової Рівні. Павло лиш сказав: "Марія вмерла на саме Різдво. І як Петрусячка могла свідчити, коли вона мала рівно сто років і була сліпа?!" Павло зрозумів, що його обдурили і вийшов. А нотар подумав про гроші і двох баранів, що отримав від Оксентія.

...Доцька порядкувала на могилах Чев'юків. Потім підрихтувала з боків свіжий Настунин гріб. Садила свіжий барвінок на Дмитриковім гробу. Доцька плакала. Хоч тут виплачеться вволю. Та наговориться мовчки. Найбільше – з добрим свекром і Дмитриком. А Дмитрикова Петруня ґаздує старіючи. Дітей Бог не дав. Іван б'є Петруню чи не щотижня, в село саму не пускає.

...У Тисовій Рівні вже навіть казали: "Щоб лиш не так, як у Чев'юків". Бо три рідні брати розсварилися. Навіть священник брався мирити їх, але нічого не вийшло. Андрій повдовів. Павло підупав на здоров'ї. Один Оксентій як огир. А життя Доці і Павла сунеться поволеньки без землі на Лугах...

...До Доськи на цвинтарі підійшов Грицько Кейван. Він впав з млина й тепер слабував на голову. Тому ходив, завитий жіночою вовняною хусткою, поверх якої носив капелюх. Кейван розповів Досьці, що гріхи не дають йому вмерти, бо то саме він знущався над Дмитриком, і свідчив замість покійного Кирила у Вижниці, перевдягнувшись у кожух Кирила. Оксентій дав йому за це ялову корову й дві копи кукурудзиння. "Я Андрієві не міг відказати, Доцько", – сказав Грицько (Він міг відказати Варварчукові, коли той сказав, що треба розправитися з Дмитриком за Петруню... Але не зробив того, бо прийшов з війни зі своєю злістю). Доцька лиш запитала, навіщо було сліпу Петрусячку, його маму, за свідка брати. Грицько сказав, що то була його жінка, перебрана на його маму, бо вміла чинитися сліпою... А він її примусив, бо мав за що.

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*

## НОВЕЛА ДРУГА. БУДЬТЕ ЗДОРОВІ, ТАТУ

Михайло Стринада і Гаврило Дячук різали свиню, бо мало бути весілля. Стринада мав пишно закручені догори кошлаті вуса і був найкращим різником. У Тисовій Рівні його прозивали "поташ", бо він кожному хворому в селі радив загасити поташу і пити – зразу попустить.

Майстер він на правду знаменитий, бо його смачні кров'янки, ковбаси, сальтисони, шинки везли до чернівецьких ресторацій, до віденських крамниць і ринків, театральних буфетів та в маєтки особливо заможних.

А Гаврило Дячук думав про те, що віддає свою дочку-одиначку, доньку-сироту, яка росла без мами. Доньку бере поважний ґазда, старший від молодої вдвоє і ще трошки.

Зять був навіть старший за Гаврила. Надокучливий хробак сьогодні точить батькове серце. І якось так робиться Гаврилові – ніби він до поминок готується, а не до весілля.

А онде в дверях стодоли стоїть його маленька – дитина його єдина. Біла, як туман після дощу над їхнім хутором. Та невинна, як цвіт яблуневий у травні. Дивиться на тата очима не веселими, але й не сумними – і ніби що хоче йому сказати. Коли вона вперше побачила майбутнього чоловіка, то зімліла. Скоро їй доведеться починати життя хоч і не в чужій стороні, а все ж не вдома.

Гаврилові сльозяться очі. Його ж дитина й слова йому не сказала після раптового сватання. Ні доброго, ні осудливого. Так, наче це має бути не з нею. Хіба що кума його Параска, почувши, хто засватав похресницю, казала, що краще було б віддати за того, кому три чисниці до смерті! Скорше би вдруге віддалася! Гаврило не відповів на те кумі ні слова.

Дружки мовчки різали кольорову фольгу на квіти для деревця. Завтрашня молода снувала подвір'ям, як побита, шукаючи чи то місця, де б її ніхто не займав, чи якоїсь роботи.

На весіллі Гаврило снував між весільними гостями, одночасно встигаючи давати команду музикам і кухарці, та ще перекинутися словом-другим із гістьми молодого. Молодий щойно "купив" молоду в її тата і тепер позирає на неї вже суворими очима. Своїм статком подвоїв Дячукові статки. Хоча жити молоді будуть у селі, в хаті молодого. То й добре. Нащо дитині до смерті дивитися на ці безконечні горби?

Гаврило цоркається келишком із молодим, розкланюється навсібіч гостям і знову підганяє кухарку. То пару днів до весілля його ніби оводи були покусали. Несказанна радість розносить Дячукові груди! Він так чекає завтрашнього дня, ніби сам ся сьогодні женить. Гаврило гонор любить понад усе. Хоч би вже скоріше ця весільна ніч минала!

Гаврило сам пантрує двері із сіней у велику кімнату, де пішли спати молодий з молодою. Снує туди-сюди – лягати не поспішає. Гості сплять, а Гаврило стереже перше безсоння молодих.

Наступного дня Гаврило хотів якнайшвидше показати усім, що віддав заміж цнотливу дочку. А для цього був особливий звичай. У коморі батька, за звичаєм, було два дерев'яних келишки, в одному з яких була невидима дірка в дні. Після першої шлюбної ночі зять вибирав відповідний келишок і при всіх гостях спершу пив з нього сам, а потім давав тестеві. Тільки коли зять пив сам, то тримав пальцем за дно, а коли давав пити тестеві, палець забирав. Коли молода була цнотливою, зять вибирав келишок без дірки, а коли дівчина не має честі – келишок обирається з діркою. І коли її батько п'є, горілка тече через дно.

І от зараз починається зятів тост-подяка батькові молоді. Молодий правою рукою бере дерев'яний келишок, вказівним пальцем закриваючи дно, а весільний батько наливає горілку. Молодий зі словами: "П'ю до вас, тату" перехиляє келишок, не відпускаючи пальця від дна. Після того кладе келих на стіл, так само не відпускаючи пальця. А старший весільний батько знову наливає по вінця. І ось отут настає найвищамить ритуалу. Гаврило Дячук переймає келих біля самих губів, на radoщах обхоплює

його цілою долонею – і відпущене рукою молодого дно несподівано проривається тонкою, але безперервною цівкою горілки. Іще не збагнувши жаху цієї миті, Гаврило інстинктивно продовжує перехилити келишок до рота.

Гучне зітхання, схоже на грім серед ясної днини, потрясає притихлу шопу. Гаврило з жахом зазирає в спорожнілий раптово келих – кидає його додолу, а тоді обома руками рве на собі сорочку, волаючи в стелю шопи: "Ні!!!" Почорнілий ураз, батько молодої стоїть з розведеними у два боки руками, і чорна хмара небаченої ганьби накриває його не стару ще голову. Весільні гості набуваються так, нібито нічого не трапилось, а захмелілі молодичі співають сороміцькі коломийки.

...Петруня закриває із середини хату на засув. Попричинявши двері з сіней, іде у велику кімнату. Тут її точно ніхто не почує, не займе. Вона падає лицем у гору високих та пишних подушок і плаче. Петруня відгортає мокре волосся з чола й сідає на ліжку. Сидить, як молода. Розплетена. З мутними від сліз і відчаю очима. Дивиться в сад. Вона згадує весілля, старого Івана, що договорився з її татом зав'язати їй голову. Ні, вона на тата серця лихого не має. Бо хто би відказав такому багачеві?! Але, святий Боже, який старий її молодий! Після сватання тато в коморі тихо сказав Петруні називати чоловіка на "ви". Вона того Івана боїться не менше, ніж наглої смерті. А він онде вже тягне її до хати, хоч весільні гості ще на підлозі п'ють-гуляють – набуваються, і навіщось двері замикає зсередини. І руки йому дрижать, ніби що вкрасти хоче...

Петруня бере з-під подушок свою дитинку. Ой, Боже-Боже... знали би це її мама... знали би це її тато... били би, певно, буковими палицями. І не змилосердилися. Але мама зогнила в землі. Тато не признає її за дитину, бо прокляв. Вона тулить запашну свою дитинку до грудей, та обнюхує запашне її личко, натерте м'ятою та рум'янком. Байка, що дитинка її з ганчір'я. А дитяча голова – з торішнього жовтого ранета. Петруня "годує" дитину грудьми. А де вона візьме теплу, живу дитинку?

Потім ховає дитину в подушки. Все. Вона наплекала дитину. Їй полегшало. Тепер можна йти плекати ті ненаситні коров'ячі й овечі голови та говорити з норовистими бугаями.

...Оксена Притулячка питає Петруню, чи нічого не переказував Іван. Петруня розгинається від грядок і каже, що нічого. Іван не один на війні. Половина села воює за Цісаря. Оксенин чоловік Дмитро вже відвоював, у полоні зараз. А Петруні однаково, чи живий її Іван чи мертвий. Живий буде – вона його зустріне. Неживий – пом'яне. Але очі її не заплачуть за ним ніколи. Ото ходить коло численної худоби в самих смутних хустках без квітів та все більше мовчить. А що вже там у серці в неї робиться – сама собі знає. Роботи в неї багато. Мусила попросити допомоги у сусідів Чев'юків. Кирило на поміч дав найменшого сина Дмитрика. Петруня раділа, що не дали Андрія, бо він не до роботи – до пустоти. А Дмитрик – майже дитина, добрий та тихий. Як ангел, чистий. Невинний. Здавалося часом Петруні, що колисала би того Дмитрика, як потайки колише дитинку свою маленьку. Петруня своїми роками не так уже й далеко від нього відбігла.

...Коли вперше Петруня і Дмитрик кохалися, хлопець побачив кров. То була



дівоцька кров Петруні. Дівчина була щаслива і просила хлопця не віддавати її в руки чоловіка-ката.

...Гаврило Дячук кричить на весіллі "Ні!", а зять підносить мало не до Гаврилових очей біле полотно-простирадло. Лиш посередині видніється кілька брудно-жовтих плям, так, ніби хто харкав на нього, а потім стирав. Гаврило кидається з кулаками до Петруні і б'є її в голову, в плечі, в груди. Важка татова рука шмагає канчуком її спину. Донька каже батькові, що чоловік з нею нічого не робив, лиш мучив. "Він не вдатний до жінки!" - кричить Петруня. Гаврило каже, що його тепер це не обходить, і знову теше доньку кулаком по обличчю. І він так і не повірив дочці.

...Петруня прикладає до грудей свою "дитинку", сповиту в шовкову матерію. Вона хоче співати. Але раптом їй здається, що хтось під вікном. Хтось таки справді шкребеться в шибку. То Андрій Чев'юк. Вона неохоче відмикає двері й питає, що він хоче. "Ти знаєш! То хотів, що вже має від тебе мій брат. Але він не вміє. Я видів", - говорить Андрій. Петруня закриває двері перед Андрієвим носом. Андрій не дає їй проходу вже кілька місяців і грозиться донести на них із Дмитриком Іванові, коли той повернеться з фронту. Їй однаково. Чи прийде той звір із великої бойні, чи ні - її голова не болить. Добре, якби не вернувся ніколи. Що насувається біда - Петруня чула своїм видющим серцем.

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*

Якось до неї прийшла Маринька-богодуха, хотіла допомогти, "Бо сохне Дмитрик за тобою, а ти вмираєш за ним. А вам невольно, діти... Ой, невольно... біда може бути велика. Скоро Іван вернеться. Біда велика може статися...". Та Петруня допомоги не хотіла. Маринька переконувала, що Іван уже в дорозі, і вб'є Петруню, коли довідається про неї з Дмитриком. Маринька навіть на коліна ставала, щоб Петруня дозволила відмольфарити, але жінка лиш сказала: "Буде, як буде. Я скинутися Дмитрика не годна. І мені байдуже, що зо мною зробить той нелюд. Більше не зробить, як зробив. А як зробить - така моя судьба. Я тому не винна. Я жива і хочу жити".

...Дмитрик і Петруня відчували щось недобре. Розуміли, що скоро прийде Іван. Дмитрик говорив, що все йому розкаже, але Петруня казала, що Андрій перший розповість все Іванові. Вона заголосила і попросила Дмитрика полюбити її востаннє. За закоханими спостерігав Андрій.

...Іван Варварчук вернувся додому з війни вночі. Сів перед хатою. Почувався вбитим. На фронті не вбили, а тут... Його жінка в його хаті любилася з іншим! А йому страшно гримнути кулаком у двері, а жінці - в ребра. Бо він у це не вірить. Коли б йому про Петруніні гріхи шепнула жидова Фіра, він би з другого слова повірив. А Чев'юків огир Андрій казав - так, ніби сам боявся того, що каже. Та й, люди добрі! - з ким??! Із дитиною? Із шмаркачем? Та чи вона би після всього наблизила кого до себе? Петруня до тої справи... цікавості не має, бо не знає, що то таке. Ну, що не знала ні до Йвана, ні при ньому, - це точно. А нащо їй знати, як Іван сам не знає? Хіба чоловік не може жити

без цього? Ще як може! Ондечки як добре і як довго годило йому без цієї дурнички! А що таким Івана вродила мама – то, значить, таким його Бог задумав. А що збрехав Гаврилові про доньчине безчестя – що в тому безсердечного? Що мав робити Іван інакше? Мав казати тестеві Дячукові, що він каліка? Який чоловік такий сором може пережити?

Петруня ні разу не заговорила з Іваном про ту справу. Ляже собі і говорить з Іваном про що завгодно, а про те не згадує. Ні про образу. Ні про своє життя з Іваном без обнімання-притискання. Та й Іван не згадує. На старості Іван думав взяти собі годованців. Поки не взяли Івана на війну – жили вони собі так файненько, аж бабам зле робилося від їх добра та статків. Так що то ще треба подумати, нащо Андрій казав про Петруню з Дмитриком! Не інакше, як брехав від заздрості. То такий хлоп, що не всядеться, поки своє від дівки не візьме. А тут, видно, дістав по руках. Іван за свою Петруню певен.

Іван зайшов у хату, але Петруня на груди йому не падала. Чоловік помітив, що жінка спала не на печі, а на постелі. І вбрана була у мережану сорочку.

...А через два місяці сів Іван на стільчик посеред хати, а Петруню поклав на коліна перед себе. "Присягай, що не була невірницею!" Петруня нахабно сказала, щоб перевірити, якщо хоче знати. Іван заборонив їй показуватися поза ворота обійстя. Вона нікуди не йшла. Але якось Іван побачив, як вона пасла очима Чев'юкову господу, а там стояв Дмитрик. Іван відразу пішов до Грицька Кейвана. Вони хоч й воювали порізно на війні, але вояк вояка, та ще в такій справі зрозуміє.

У Кейвана Варварчук побачив хлопчиків-близнят і жінку Теофілу. А коли побачив Грицька, відразу сказав, що прийшов його найняти на одну дуже делікатну роботу.

...Якось Петруня полізла на горище лущити кукурудзу. Але Іван знав, що звідти вона дивиться на подвір'я Павла Чев'юка. А там Доця з котримось із дітей винесла в сад на руках Дмитрика. Доця годує Дмитрика, потім гладить долонею його чоло – і знову йде до роботи. А Петруня, не відриваючи рук від ненависної їй кукурудзи, ковтає на горищі сльози, вслухаючись, чи не піднімається сходами Іван.

Іван дотепер не знає, чи не набрехав тоді йому Андрій про Петруню із Дмитриком. Він, може, би й не повірив. Але нечувана сміливість його тихої, забитої страхом Петруні, неприхований виклик, що кинула вона йому не проханням-наказом: "А ти розпечатай мене, то й будеш знати, чи була я тобі вірною!", розбудив у Іванові лютю. Коли б тоді, на Івана Купала, Дмитрик був перечив, або Петруня заступалася за нього, Іван би вбив їх. Але вони тоді мовчали обоє. І коли в Дмитрикові під Кейвановими постоломи хруснуло останнє ребро – Іван ухопився за голову: а що, як набрехав молодий Чев'ючок? Як бити треба було Андрія, а не його молодшого брата?!

..."А тепер можеш убити й мене, як убив його..." – байдуже сказала Іванові Петруня, дивлячись, як із Павлової брами розходяться люди після поминок. Іван на те промовчав. Лиш почув, як у ньому обірвалося все живе й застигло.

Вечорами він сідав на порозі своєї хати й думав чомусь не про Дмитрика, а про Грицька Кейвана. І лиш по тому думав про Петруню.

Варварчуків перестали кликати на набутки й здогадуватися їх у церкві. І навіть усюдисущі цигани чомусь обминали їх велику й маєтну хату.

...Петруня старіла, але щодня бавила свою дитину. Тепер "дитинка" була зроблена із біленької Дмитрикової сорочки, забутої ним на сіні на стайні тої ночі, коли Іван Варварчук вертав із війни додому. Ляне полотно зістаріло й пожовтіло разом із лицем Петруні. Вона згадує, як лушила кукурудзу, а Дмитрик під горіхом з останніх сил махає їй жовтою долонькою.

Петруня розмотує сорочку. Ховає її на дно скрині. Так на дно пам'яті вона забила цвяхами своє серце, заплативши за короточасну радість життям невинної душі. Бере свічку і вперше за багато років виходить за браму без Іванового дозволу. Вона вперше за всі роки приходить на Дмитрикову могилу. Петруня припадає обличчям до могили і, плачучи, цілує суху землю.

А неподалік стоїть згорблена Доцька і на всі очі пантрує, чи назирці не йде Іван. Вона дрижить, бо їй здається, що по стількох роках Варварчук іще не розквітався з їхнім Дмитриком за свою Петруню. Така він людина, Іван. "Та, зрештою, люди ніколи й нікому не встигають ані подякувати за добро, ані відплатити за свої образи. Нікому. Навіть собі. І майже ніколи не є навпаки".

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*

### НОВЕЛА ТРЕТЯ. ГОЙДАНКА ЖИТТЯ

Маринька гойдає порожню хітанку (гойданку), прив'язану до старезної груші мотуззям. Гойданка саморобна і стара. "Хі-та-а-а... хі-та-а-а..." – муркоче собі під ніс Маринька й щосили розгойдує хітанку під самий верх груші.

Для Мариньки щоденне гойдання – корисніше, ніж вранішнє вмивання-снідання. Вона встає до схід сонця, плесне непочатої води в заспане обличчя, пожує зірваний вишневий лист, стебельце м'яти чи роздушить у роті примерзлі ягоди калини – та й тихо всядеться на гойданку, незмінно застеливши її перед тим старою вовняною хусткою, яка дісталася їй від матеріної бабці Федори.

Брешуть люди, що її прабабця Федора знала мольфарство, і воно Мариньці передалося. У Мариньки знаття, а не ворожба. І тільки в час гойдання на хітанці, і тільки, коли з нею прабабусина хустка. Тільки тоді Бог їй відкриває.

Скільки в неї було хітанок по всіх їхніх безмежних горах – а говорить з нею одна, оця, що тепер коло хати.

Колись Кирило робив Мариньці гойданки в Бочкові мало не коло кожної стежки. Стеше три-чотири яворові чи ясеніві стовбурці, зв'яже їх між собою, тоді з двох боків приладнає мотуззя чи пагони дикого винограду, зачепить у смерічку чи бучок – і гойдає свою Мариньку. А потім всядеться на землю, припаде до Мариньчиних колін обличчям – і щось шепче їй... А коли вже награвуться обоє до змори, коли віддыхаються та трішки подрімають у тіні, Кирило плете їй хітанку з самого дикого винограду.

Найбільше любила тоді гойданку за Іванцевою колибою, де Кирило розпинав її

гарячими руками. На тій гойданці в Бочкові Маринька й вішалася, але обірвалася виноградна мотузка. Кирило оженився з Василюю. Говорив Мариньці, що жениться на Василяних ґрунтах і полонинах, повних овець. А за тиждень до свого весілля Кирило позрубував, постинав, поспалював по горах усі до одної Мариньчині хітанки. Вона тоді ніби розум втратила. У ній самій умерло серце. Отак із тих пір і живе без серця. Може, тому інших чує, що своє не заважає?

...Тоді почорніла з лиця Маринька, з посинілою міткою дикої виноградної лози круг шії знову вернулася в гори – і за два дні зібрала в хустинку попелець зі своїх хітанок та й поховала його під стіною в Іванцевій колибі. Там, де ще недавно попеліло її серце коло Кирилового. А жменьку сивого попелу закопала в своєму саду під грушею.

В якійсь часі зробила сама собі хітанку. І коли вперше на неї сіла, відчула страх, на неї війнуло холодом. Самий ляк, а не оніміла рука, зірвав із плечей прабабусину вовняну хустку й підстелив на дощечки гойданки. І тоді Мариньці вперше відкрилося. По тілу розійшовся жар, вона почала бачити людей. Живі люди, яких вона знала, нараз ставали мертвими...

Дивні видіння не відпустили й наступного дня. Маринька зрозуміла, що має великий гріх, бо хотіла позбавити себе життя.

Спершу сердилися на неї сусіди. Думали, навіки попрощалася з розумом їхня Маринька. Але вона вийде, було, на дорогу, постоїть і попросить стрічного вернутися додому, бо дома, мовляв, його чекає добра вістка, а в дорозі – зла. Чи прийде до чиеїсь хати нібито води напитися, а сама намовить господиню не пускати сьогодні дитину в луг корови пасти. А на вечір рознесеться селом, що бугай побив на пасовищі пастухів, а чийогось хлопця забив на смерть. А якогось-то разу відкрилося Мариньці найголовніше: вона знала, що чекає будь-яку людину з їхнього села на день наперед. Але ці знання якимсь дивним чином не стосувалися Кирила і його родини. І відтоді їй стало добре.

...Якось Маринька гойдала гойданку, але самій не хотілося гойдатись. Від самого ранку чула тривогу. Вона вже знає, що на Тисову Рівню насувається пожар...

...А перед полуднем вдарили церковні дзвони, які повідомляли про пожежу. Грицько Кейван видряпався в горіх поза стайнею, звідки проглядалася вся рівнинна частина села. Та ніде він не побачив диму. Люди збіглися до церкви. А там вїт і начальник рівнянського поста крайової жандармерії повідомили, що почалася війна між австрійською короною й Сербією. Було оголошено загальну мобілізацію.

...Кейванова жінка Теофіла садила на зиму часник, коли прибігла сусідка і сказала, що чоловіки вертаються з війни додому. Сусідка помовчала, а потім порадила Теофілі відвести дітей до мами.

Теофіла не знала, що робити. Що тепер битися? Що голосити? Не могла думати ні про що інше: ні дітей, ні людський осуд, ні про гріх, ні про совість. Вона загріла води, всипала жменю солі й жменю сливової золи для прання. Жінка почала митися. Рясні сльози стікали по її білому обличчі. Вона купалася, наче вперше в житті. Має бути чиста. Її не покидала думка, що має вмерти чиста. Коли скупалася, стала перед

образом. Жінка пильно розглядала себе, бо такого досі не робила. Потім впала перед образами. Але все одно подумала, що не є найбільшою грішницею на світі.

...Старшенький Амбросій крикнув мамі, що йде тато з війни. Грицько влетів знадвору – й нараз зупинився коло порогу, вгледівши Теофілу й дитину. Жінка стояла посеред хати, стискаючи руку старшого сина. Теофіла була у довгій, не підперезаній сорочці, з розплетеним волоссям. На долівці біля її ніг лежала сокира, батіг і мотуз, яким припинають на паші корову. На столі горіла свічка. Під стіною, коло постелі, прив'язана до сволака, повільно гойдалася стара колиска.

Усе, як до війни. Але щось було й не так. Жінка впала перед чоловіком на коліна. "Убий мене, Грицьку! Зітни мені голову або задуши... але я не вборонилася... не вборонилася я, Грицьку..." – та з тими словами й простягнула йому до рук сокиру. Не роздумуючи, Грицько вовком шугнув до колиски. Там сопіло двійко діточок. З виду було їм десь рочків до двох. Пополотнілий Грицько, не проронивши жодного слова, одним рухом зірвав колиску з прив'язі й щосили гепнув нею об підлогу. Колінкуюча Теофіла миттєво зірвалася на ноги й усім тілом упала на розгойдану колиску, затуляючи собою дітей. Амбросій, прикривши обома долонями рот, забився за припічок, і тільки тонко хрипів ізвідти: "Тату, не вбивайте маму... тату... не вбивайте..." Жінка лежала долілиць на колісці – а чоловік бив її залізними руками. Вона, намертво обвивши дітей руками, лише підставляла під удари голову, і збожеволілий Грицько несамовито рвав її розплетене волосся. Кров ішла Теофілі ротом і носом – і вона харкала кров'ю в рукав сорочки, не приймаючи рук від колиски.

Нарешті, втомившись від побоїв, Грицько сів на припічку й притягнув до себе старшого сина. Амбросій сказав, що Маковій, Хризонт, Танасій і Прокіп у вуйни Анни. Кейван вдарив дитину і підійшов до жінки: "Вставай! Я хочу знати!"

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*

...Коли в червні 1916 року російське військо прийшло у Тисову Рівню втретє, його сахнулися навіть діти. Теофіла з сестрою Анною саме підгортала в городі картоплю, трійко її старшеньких хлопчиків неподалік пасли корови, а меншенькі бавилися поруч. Коли у село вступили чужинці, Теофіла, Анна і діти кинулися ховатися у пивницю.

Поки всі семеро прибїгли на подвір'я, там уже напували коней двоє вояків. Один з них дивився на Анну. Він був молодий. Побіліла на вишневий цвіт Анна дрижала позаду старшої сестри. Коли чоловік кинувся на Анну, Теофіла ударила чужинця в груди, а тоді в лице: "Не руш! Вона чекає з війни хлопця. Анно, тікай, Анно! Тікай із дітьми!" – кричала сестрі, а сама тримала чужинця за поли і билася головою об його коліна: "Не руш її! Вона дівчина!" Так Теофіла врятувала сестру. Чоловік заштовхнув її в прочинені двері стодоли.

...Про те, що було далі, Теофіла намагалася ніколи не признаватися навіть самій собі. Не було ні думки... ні страху... Бо той клятий черкес із чорними очима палав їй у очі й одною рукою пестив стегна, а другою перебирав пругкі груди. І вона подалася

йому назустріч. Та так відкрито, що навіть черкес з несподіванки на мить одірвався від неї, щоб потім припасти...

Одна-єдина мить нелюдської боротьби й короткочасної покори, дала їй несамовиту й незнану досі мить насолоди. Опісля, по всьому, зів'яла було її рука знову щосили вдарила нападника в обличчя. Та вояк на те лиш м'яко і вдячно потерся лицем об її руку, а тоді відкинувся на сіні, ніби хотів спочити. Тоді вона могла розтрошити черкесові голову: в stodолі не було хіба лише зброї, а так серпи, коси, сокири, лопати, вила. Однак втихомирена жінка чомусь не відважилася тоді розправити зледачілу руку...

А коли зрозуміла, що понесла, хотіла топитися. Та ріка була дрібна, а діти - ще дрібніші. Думала зіллям витравити з себе чорне сім'я... із стайні стрибала... тяжке піднімала... а туге її черево ставало тугішим і круглішим. А коли Теофіла вчула в собі плід, тоді здалася на волю Божу. В селі вона така не перша й не остання.

...Коли двійко діток із її лона випросилося на білий світ, вона цілу добу не повела й очима в їхній бік, не запитала, кого привела на світ і цицьки їм не дала. Знала, що двоє. І що мають руки-ноги. Чекала, коли самі виздыхають з голоду.

Стара рівнянська повитуха Марфа поглядала на Теофілу мовчки. Знала: чоловік - не гівняк, щоби не зм'як. І Кейвановій попустить. Лише не зразу. Бо діти не винні. І Теофіла не винна. Клясти треба війну і Цісаря. І згодом Теофіла почала годувати дітей.

...Отож, коли Іван Варварчук попросив Грицька допомогти йому в чоловічій справі, Кейван здивувався мало. Спочатку думав, чи зможе розправитись зі своїм похресником Дмитриком. Як йому підніметься рука бити невинного хлопця? А що Дмитрик невинний - Грицько знав точно. Чоловік не винен ніколи. То все жіноча воля, її ворожба й лукавство. Відьомська зваба непокритого тіла. Раптова блискавка погляду. І запах. Якби Теофіла не була така статна... якби мала бляклі очі й усохлу пазуху... якби була боронила, а не розгортала своє тіло...

Грицько ж бо не гвалтував на війні чужих жінок, хоч би й розлягалися були перед ним! Він їх брав - бо вони того самі хотіли, а йому того конче було треба.

Убити жінку не міг, бо семеро дітей треба буде годувати. Хто їх буде годувати, як його запроторять у в'язницю? Задушити двох чорних байстрят... Рука йому не піднялася після того, як п'ятеро його синів обступили собою дрібних черкесенят, а Амбросій сказав: "Убивайте і нас із ними, тату. Бо ми всі рідні брати. І у нас одна мамка".

А Варварчук помстою Дмитрикові спас тоді Грицька. Спас, ніби до життя вертав чоловіка, витягнутого із зашморгу. Інакше Грицько був би здурів на голову. Не Дмитрика між дошками гамселили дужі Грицькові ноги, а черкеса і двох його вилупків з Теофілиної утроби.

Нікому Грицько про це все не розповідав, аж на старості розповів Досьці. Та полегшення не прийшло, бо, виявляється, вона те все знала.

Грицькові привиджується Кирило Чев'юк. Добрий Кирило з розпростертими руками нібито пливе Грицькові назустріч. Хіба він думав про Кирилову смерть, коли йшов до

жида свідчити замість старого Чев'юка, щоб фальшиво переписати заповіт з Павла на Оксентія?! Грицько навіть тоді думав лише про свою обиду на Теофілу і гасив ненависть до двійка дітей. Він бив Теофілу, коли тільки міг.

...Німий - Олекса Говдя - став у саду під грушею Мариньки-богодухої мало не посеред ночі. Спочатку босий Говдя навшпиньки обійшов сад. Довго стояв під грушею, до якої була прив'язана Мариньчина гойданка. Олекса легенько розгойдав її, і вона заскрипіла. Він знав про вміння Мариньки. Чому ж вона не сказала напередодні Німому не йти з Кирилом на полювання?! Хіба би він був її не послухав?

Олексу в сад до Мариньки знову привів нюх на Кирила. Олекса і зараз чує Кириловий запах у Мариньчиному саду. Отут, під гойданкою.

Говдя всівся на гойданку і глибоко вдихав гостре нічне повітря й думав. Сюди його привів нюх і якісь далекі й забуті голоси. Якби Говдя міг говорити, він би пошкрібся у вікно до старої Мариньки і запитав би її, що вона мала до його Кирила? Або нарешті запитав би, чому йому, Німому, доводиться на собі нести гріх страти колись найкращого до нього чоловіка у світі - Кирила Чев'юка? І до чого тут запах?

Олекса б'є себе кулаками в голову. Коли б тоді, в Іванцевій колибі, начищаючи рушницю, Олекса був би не думав про Мариньку, раптово зачувши там саме її запах, біла тінь її, напевно, тоді не показала би під стіною колиби, якраз на місці, де готував вечерю Кирило. Тінь чомусь напливала не на Олексу, а на... Кирила. Олексу тоді вколювало в саме серце і в голову вдарило обухом: не може того бути! В Кирила громада дітей і внуків. Кирило в бік чужої жінки, окрім своєї Василяни, ніколи голови не розвертає. А тут богодуха стара діва стелеться перед ним, як кошена трава під косою?!

Олекса любив Мариньку, тому і стрілив у Мариньчине марево над своїм суперником. Хіба він міг тої миті вгамувати чи погасити в собі ревність?! Бо чи винен Олекса, що, вернувшись із війни, хотів тієї богодухої старшої жінки? Але як він міг хотіти блаженної жінки, коли був Кирилові сином, а Маринька майже могла би йому бути мамою? Якось Маринька сказала Олексі не гратися, лишитися того, бо то не їхня радість. Він заревів тоді, впав на землю.

А тут, Боже милосердний... безгрішна Маринька без сорому і без устиду кружляє тінню над Кириловими плечима, ніби проситься до нього в пазуху. Тоді, в Іванцевій колибі, чорна ревність і безпам'ятство роздерли Олексу - й спустили курок неначищеної рушниці в білу хмарку, що обгортала Чев'юка.

Олекса всього лише хотів прогнати мару. Бо ніхто не мав на Мариньку права. Навіть його найкращий господар Кирило.

...Говдя гойдається на Мариньчиній гойданці недовго. Він чує Кириловий запах. Навіть по смерті Кирило також не дає Олексі спокою. А може, не дає прощення? Зі співом сусідського півня Олекса схопився на ноги, витягнув ніж, порізав гойданку і втік.

...Знайшла Мариньку Варварчукова Петруня перед полуднем, коли принесла їй молока. Розпростерта під грушею жінка лежала грудьми на розтросеній гойданці. З

кишені її чорного козячого кептарика визирала заплетена в косичку свічка, яку в горах тримають для смерті.

Петруня повільно нахилилася над Маринькою, але нараз різко відсахнулася, бо почула від мертвої запах чоловічого тіла, запах Дмитрика. Запах такий свіжий, гострий і рідний, що отетеріла Петруня, хрестячись одночасно обома руками, кричить на все село голосом, що нагадує голос горлиці, пораненої в саме горло. А може, в серце...

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.*

*Авторські права на переказ належать Укрлібу*